תצא ג

א. פון די פסוקים בפרשתנו[1] „כי יקח איש אשה ובעלה גו׳ ויצאה גו׳ והיתה״ לערנט מען אפ[2] אז „האשה נקנית בכסף בשטר ובביאה״. כסף לערנט מען אפ פון „כי יקח איש אשה״[3]; פון „ובעלה״[4] לערנט מען אפ אז נקנית בביאה; און שטר וועט ארויסגעלערנט פון „ויצאה והיתה — מקיש היתה לזה ליציאתה מזה מה יציאתה מזה בשטר אף היתה לזה בשטר״.

אע״פ אז אן אשה קען ווערן מקודשת דורך יעדן פון די „שלש דרכים״, פונ־דעסטוועגן איז „נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף״[5]. וי״ל אז דאס איז מתאים מיט דעם וואס קידושי כסף איז דער ערשטער קנין וואס ווערט געזאגט — אפגעלערנט פון פסוק, „כי יקח״[6].

וויבאלד אז אלע ענינים פון תורה זיינען בתכלית הדיוק, זעט מען טאקע אז אין קידושי כסף דריקט זיך אויס דער תוכן וענין כללי פון קידושין (נאכמער ווי אין קידושי שטר וביאה), כדלקמן.

ב. אין גמרא[7] איז דא נאך א לימוד אז האשה נקנית בכסף — פון „ויצאה חנם אין כסף[8], אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר (כשיוצאה ממנו[9] ומאן ניהו אב״[10].

ויש לומר אז אין דעם גדר פון קידושי כסף איז פאראן א חילוק, צי מ׳לערנט דאס אפ פון „כי יקח איש אשה״ שב־פרשתנו, אדער פון ויצאה חנם אין כסף[11] —

ובהקדים, וואס בנוגע לקידושי כסף קלערט דער ראגאטשאווער[12]: „אם העי־לה הוא הקנין ועי״ז מתקדשת או להי־

---

1) כד, א־ב. וראה הפסוקים שהביא הרמב״ם בריש הל׳ אישות; סהמ״צ מ״ע ריג; פיהמ״ש ריש קידושין. חינוך מצוה תקנב. וראה שינויי נוסחאות ברמב״ם בהוצאת פרענקל שם. ואכ״מ.

2) בספרי עה״פ. וראה קידושין ד, ב ואילך. ירושלמי ריש קידושין. וראה בהערה 1 ובהערה הבאה.

3) כ״ה בספרי, ועד״ז בירושלמי שם. ובבבלי (שם ד, ב) מוסיף „אין קיחה אלא בכסף וכה״א נתתי כסף השדה קח ממני״. וראה שם ב, א ואילך. ובקה״ע שם מפרש כן בירושלמי. וראה בירושלמי שם להלן (הובא בהערה 10).

4) כ״ה בספרי, בבלי וירושלמי שם. אבל לר׳ יוחנן (שם ט, ב. ועד״ז בירושלמי שם בתחלתו) נלמד מ„בעולת בעל״ (פרשתנו כב, כב). וראה בהנסמן לעיל הערה 1 ולקמן הערה 6.

5) רמב״ם הל׳ אישות פ״ג הכ״א. וממשיך שם „וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש״. וראה יבמות לא, ב „רובא בכספא״. וראה ר״ן ריש קידושין. וראה הערה הבאה.

6) עד״מ״ש הרשב״א וריטב״א ריש קידושין בזה שנקט התנא כסף בריש.

7) שם ג, ב.

8) משפטים כא, יא.

9) פרש״י קדושין שם ד״ה ויצאה.

10) וברושלמי שם: כסף בלא ביאה מנין ויצאה חנם אין כסף אם אחרת יקח לו מה זו בכסף אף זו בכסף.

11) בגמרא שם ד, ב: ואיצטריך למכתב ויצאה חנם ואצטריך למכתב כי יקח כו׳. אבל ראה פרש״י שם ד״ה לתנא. ובפנ״י שם ד״ה ותנא דמייתי (ובדף ג, ב ד״ה בכסף) כתב דזהו רק לדעת רש״י (דתנא לא ס״ל דלמדין מאין כסף כו׳), משא״כ לדעת התוס׳. וראה עצמות יוסף שם. (וראה ריטב״א הנ״ל). וראה תוד״ה כשם שם יג, א. מראה הפנים לירושלמי שם בתחלתו. (וראה פרש״י שם ו, ב ד״ה אינה מקודשת. אבני מילואים סי׳ כח סקט״ז. ועוד).

ולהעיר שבסהמ״צ להרמב״ם שם, ובחינוך שם הביאו הלימוד שהאשה נקנית בכסף מאמרו באמה עבריה (ויצאה חנם) אין כסף כו׳. אבל בהל׳ אישות (פ״ג ה״כ) כתב הרמב״ם „שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף שנאמר כו׳״.

12) שו״ת צפע״נ דווינסק ח״א ס״ט.

פֿך העילה היא הקידושין וע״ז היא קונה הדבר״[13] — ד.ה.: צי די קידושין זיינען חל דורך דעם וואָס זי איז קונה דעם כסף, אָדער פֿאַרקערט: דורך דעם וואָס זי ווערט מקודשת איז זי קונה דעם כסף.

און ער ברענגט הוכחות אויף ביידע אופנים:

דער דין[14] איז אַז „היתה עומדת ברה״ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת כר׳ וכן לענין קידושין״, און „לשיטת הרא־שונים״[15] איז דער דין אַזוי אויך בנוגע צו כסף קידושין. ולכאורה, וויבאַלד זי האָט נאָך ניט קונה געווען דעם כסף (וואָרום ס׳רעדט זיך ניט (דוקא) אַז דער כסף איז געפֿאַלן אין אירע ד׳ אמות)[16], איז ווי אַזוי ווערט זי מקודשת? איז דערפון אַ ראי׳, אַז „העילה היא הקי־דושין וע״י זה היא קונה הדבר״ (זי איז קונה דעם כסף דורך דעם וואָס זי ווערט מקודשת)[17].

לאידך ברענגט ער אויך אַ ראי׳ צום ערשטן אופן (אַז העילה הוא הקנין)[18]:

די גמרא[19] זאָגט אַז בא קידושין איז תוך כדי דבור לאו כדבור דמי און מ׳קען ניט חרטה האָבן פון די קידושין (אפילו תוך כדי דבור). איז מפרש דער רשב״ם[20]: „שאם קדש אשה בפני עדים וחזר ואמר בתוך כדי דבור ליהוו מתנה ולא להוו קדושין, אין שומעין לו ומקודשת ואינה מקודשת״.

איז ניט פֿאַרשטאַנדיק: פֿאַרוואָס איז דער רשב״ם מתאר אַ פֿאַל אַז ער זאָגט „ליהוו מתנה (ולא להוו קידושין)״ און ניט כפשוטו, אַז ער איז אינגאַנצן חוזר פון נתינת הכסף און מאַנט צוריק די געלט פון דער אשה?

דערפון גופא[21] איז אַ הוכחה, אַז אין אַזאַ פֿאַל קען ער יע חרטה האָבן. וואָרום היות אַז בכלל (אויסער ביי קידושין) איז „הלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי״[19], קען ער דעריבער חרטה האָבן פון נתינת והקנאת הכסף אויב ער איז חוזר תוך כדי דבור (און במילא איז זי ניט מקודשת); ווייל פון הקנאת הכסף קען מען חוזר זיין תוך כדי דבור;

דווקא ווען זיין חרטה איז ניט פון הקנאת הכסף, נאָר בלויז פון די קידושין (און אין די בעלות פון דעם כסף מאַכט ער ניט קיין שינוי — עס איז של האשה אלס מתנה), איז דער דין אַז אין שומעין

---

13) וראה מ״ש בזה (ולשונו) בכ״מ בספריו: צפע״נ הל׳ אישות פ״ו ה״ד. שו״ת שם סי׳ ג, יו״ד, לד (בתחלתו), עז. שו״ת וארשא סי׳ רסז. מהד״ת סב, ב. עו, ג. ועוד (הובאו במפענצ״פ פ״י ס״ב־ג. כללים בערכו). ובכ״מ מהנ״ל כתב דשני הדברים נעשו בבת אחת. וראה בית האוצר להר״י ענגל מערכת ב׳ כלל ט אות יא (הובא בחלקו במפענצ״פ שם).

14) משנה גיטין עח, א. רמב״ם הל׳ אישות ספ״ד. טושו״ע אה״ע סי׳ ל ס״ה.

15) כ״ה לשונו בשו״ת הנ״ל הערה 12. ושם סי״ד „ולולי דברי הרמב״ם״. ובמהד״ת עו שם „כשיטת רבינו ז״ל״.

16) כדעת ר״י שם עח, ב: אפילו מאה אמה. וראה ר״ן שם. כס״מ לרמב״ם שם. נ״כ השו״ע שם.

17) בשו״ת שם סי״ד: ובאמת הרבה יש להאריך בגדר הך דגיטין דף עח קרוב לה מקודשת ג״כ דמ״מ כיון דגבי קנין לא הוה כמבואר שם מ״מ איך נתקדשה הא לא הוה קנין כלל וגם במה נעשה הכסף שם קידושין כל זמן שלא קנתה. ובשו״ת וארשא הנ״ל: וכן לולא דברי הראשונים ז״ל דגם בקרוב לה כן דמה לנו ויצאה והיתה דכ״ז שאין כאן לי זה לא חל שם קידושין כלל על הכסף מלבד מה שלא נתקדשה וקנין ליכא. וראה מהד״ת שם: וע״ע גיטין דע״ח ע״ב משמע דהוה מציאות אחת (הקנין של כסף קידושין והקידושין) דמהני גבי קידושין קרוב לה.

18) וראה גם בשו״ת וארשא הנ״ל. וראה צפע״נ הל׳ ע״ז פ״ב ה״ט. הל׳ גירושין פ״ו הט״ז.

19) ב״ב קכט, סע״ב ואילך.

20) שם קל, ע״א.

21) ראה שו״ת חת״ס אה״ע סי׳ צז, שמבאר דברי הרשב״ם באופן הפוך.

לו, ווייל פון קידושין קען מען ניט חוזר זיין אפילו תוך כדי דבור.

און פון דעם איז א ראי' אז „העילה הוא הקנין", ווייל אויב מ'וועט זאגן אז „העילה היא הקידושין וע"י זה היא קונה הדבר", קען מען מפרש זיין די גמרא כפשוטו, אז ער וויל חרטה האבן אויך פון נתינת הכסף, און פונדעסטוועגן „אין שומעין לו" — ווארום היות אז די הקנאת הכסף קומט בסיבת הקידושין, און פון קידושין קען מען ניט חוזר זיין תוך כדי דבור, קען ער דאך במילא אויך ניט חרטה האבן פון דער הקנאת כסף (וואס קומט אלס תוצאה פון די קידושין).

דוקא ווען מ'לערנט אז „העילה הוא הקנין" — אז די קידושין הויבן זיך אן מיט הקנאת הכסף און ער וואלט דערפאר געקענט חוזר זיין ווי פון יעדער קנין כסף — דערפאר דארף דער רשב"ם לערנען[22], אז דא רעדט זיך אז ער האט ניט חרטה פון דער הקנאת הכסף (און זיין משנה זיין פון כסף קידושין אויף „כסף מתנה" איז ניט קיין חזרה אין בעלות על הכסף), נאר בלויז פון די קידושין (און די כסף להוו מתנה)[23].

ג. ויש לומר אז דאס איז דער חילוק צווישן די צוויי לימודים פון וואנעט מ'לערנט ארויס כסף קידושין — צי פון „כי יקח" אדער פון „ויצאה חנם אין כסף":

אין פסוק „כי יקח איש אשה" איז די הדגשה אויף דער פעולת האיש. משא"כ אין „אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר" איז די הדגשה אויף דעם וואס דער „אדון" (דער אב, וואס איז במקום (בתו) האשה) באקומט דעם כסף.

און דעריבער, אויב מען לערנט אפ קידושי כסף פון „כי יקח איש אשה" — איז מסתבר צו זאגן, אז די קידושין טוט זיך אויף דורך דער פעולת נתינת הכסף פון דעם בעל — „כי יקח איש" [און דאס (די קידושין) פועל'ט אז די אשה זאל קונה זיין דעם כסף][24].

משא"כ לויט דעם לימוד פון „יש כסף לאדון אחר"[25] — איז מסתבר, אז (די נתינת הכסף פון דעם בעל איז ניט געגוג אז זי זאל ווערן מקודש, און) די קידושין טוט זיך אויף דוקא דורך דעם וואס יש כסף (בעלות על הכסף) — די אשה איז קונה (באקומט) דעם כסף.

ד. אלע ענינים פון נגלה דתורה ווערן נשתלשל פון ענינם בפנימיות התורה. ועד"ז איז מובן בעניננו:

ס'איז ידוע[26] דער פירוש הפנימי פון

---

22) ומסיים שם בצפע"נ „והך דגיטין דף עח ע"ל בקדושי שטר". ועד"ז כתב בשו"ת שם סי' יו"ד. מהד"ת הנ"ל. וכ"כ בשו"ת וואשא שם: ובודאי הרשב"ם ז"ל מפרש הך דגיטין רק בקידושי שטר.

23) ולדעת הרמב"ם כו' ראה בהמשך התשובה ס"ט שם ביאור אחר מה שלא מהני תוכ"ד בקידושין (כיון שמה שהאשה נעשית מקודשת „זה עושה התורה גזה"כ"). ולפ"ז דעת הרמב"ם מה"ת לא מהני תוכ"ד. ועד"ז כתב בשו"ת שם סי' עה. וראה שו"ת וואשא שם בריש הסימן. ובמקומות שבהערה 18.

---

24) וגם לפי מה שלמדין בגמ' קיחה קיחה משדה עפרון וקיחה איקרי קנין, הרי „לאו גז"ש ממש היא כו' אלא גלוי מילתא בעלמא כו' דמה התם בכסף אף הכא בכסף" (ריטב"א קדושין ב, סע"א, ובכ"מ), אבל אופן וגדר הקנין לא דמי זל"ז.

25) ופשיטא לפי הלימוד בירושלמי „מה זו בכסף אף זו בכסף". ועפ"ז אולי יש לתרץ קושיות התוס' ד"ה מעיקרא (שם ד, ב).

26) ראה לקו"ת בשלח א, רע"ג. כש"ט בתחלתו סי' יוד. ובכ"מ.

*) וראה ביאור באו"א — לעיל ע' 189.

„האשה נקנית לבעלה"[27], אז דאס מיינט דעם ענין הקידושין והיחוד פון הקב"ה וכנס"י (און דאס ווערט אויפגעטאן דורך די דריי ענינים פון כסף שטר וביאה[28]). און כשם ווי אין די קידושין למטה בין איש לאשה זיינען דא די צוויי ענינים[29]: דאס וואס די אשה איז קנוי' לבעלה און דאס וואס זי איז נאסרה על אחרים, אזוי זיינען אויך פאראן צוויי ענינים אין די קידושין[30] צווישן דעם אויבערשטן מיט אידן: די דביקות פון אידן מיטן אויבערשטן, און זייער פרישות והבדלה פון א סתירה והעלמה צו דעם, פון עניני העולם — קדושים ומובדלים פון תאוות עוה"ז.

און כשם ווי אין די קידושין למטה זיינען ביידע ענינים פארבונדן צוזאמען, מ'קען ניט אפטיילן איינעם פון צווייטן — עד"ז איז אין די קידושין צווישן אידן מיטן אויבערשטן, אז עס מוזן זיין ביידע ענינים, ווי עס ווערט געזאגט אין חובת הלבבות[31]: „מן הנמנע ממנו שתתישב אהבת הבורא בלבנו עם התישב אהבת העולם בנו".

ה. ע"פ הנ"ל ווען זיין מובן דער טעם פנימי וואס דער מנהג ישראל איז צו מקדש זיין דוקא מיט (קנין) כסף — ווייל דער ענין פנימי פון קידושין, דער יחוד ודביקות פון אידן מיטן אויבערשטן איז פארבונדן (בעיקר) מיט דער בחי' פון „כסף" — מלשון „נכסוף נכספתי" — די עבודה פון אהבה[32], וואס עיקר ענינה איז צו אויפטאן די התקשרות ודביקות באלקות, ד„לית פולחנא כפול־חנא דרחימותא"[33].

ועפ"ז ווען מען אויך פארשטיין דעם תוכן פנימי אין די צוויי סברות הנ"ל בענין כסף קידושין — צי „העילה הוא הקנין" אדער „העילה היא הקידושין" — וואס „אלו ואלו דברי אלקים חיים"[34], זיי זיינען ביידע דא בפנימיות העניני (עכ"פ):

הקנאת הכסף (אהבה) איז מרמז אויף דעם יחוד ודביקות פון א אידן מיטן אויבערשטן כנ"ל, און קידושין — (מלשון הפרשה והבדלה[35]) — אויף דער פרישות פון עניני עולם. און אין דעם זיינען דא די צוויי אופנים הנ"ל — וועלכער פון זיי איז די „עילה" און קומט פריער, וואס דאס איז תלוי אין דעם אופן וסדר העבודה, צי בדרך מלמטה למעלה, אדער מלמעלה למטה[36]:

אין דער עבודה מלמטה למעלה איז דער ענין הקידושין פריער — צום ערשטן דארף ביי א אידן זיין די פרישות פון תאוות כו' עוה"ז, און דורך דעם ווערט בא אים נתעורר די אהבה און תשוקה לאלקות (קנין הכסף)[37] — סור מרע (און דערנאך[38]) ועשה טוב.

אין דער עבודה מלמעלה למטה אבער, איז דאס באופן הפוך: נאכדעם

27) לשון רש"י ריש מס' קידושין.

28) ראה לקו"ת וכש"ט שם. אוה"ת שבועות ע' קצט. רד. ביאוה"ז (להצ"צ) ע' צב. לקו"ש ח"ו ע' 320 ואילך. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רד.

29) ראה צפע"נ הל' אישות פ"ג הט"ו. ובכ"מ.

30) להעיר מתניא פמ"ז (סה, סע"ב ואילך). אגה"ת פ"י (צט, סע"א).

31) פתח השער לשער אהבת ה'.

32) אוה"ת שבועות שם. וראה כש"ט ולקו"ת שם.

33) ראה זח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.

34) עירובין יג, ב.

35) ראה תו"כ ורש"י ר"פ קדושים. פרש"י משפטים כב, ל. קדושים כ, ז. כו. ועוד. וראה בהנסמן בהערה 30.

36) ראה ד"ה והר סיני עשן תש"ט פ"ח ואילך. ובכ"מ.

37) ראה תניא ספמ"ג.

38) לקו"ת בלק ע, ג. ועוד.

ווי ער שטייט מיט אַ התעוררות האהבה לאלקות, קנין כסף, ווערט דורכדעם ביי אים אויפגעטאָן דער ענין הקידושין — די פרישות פון וועלט.

ו. דער חילוק צווישן די צוויי אופנים (מלמטלמ״ע און מלמעלמ״ט) איז מצד דעם וואָס זיי זיינען צוויי סוגי עבודה: דער אופן הא׳ איז די עבודה שע״פ סדר והדרגה, וואָס דאָס איז די עבודה שע״פ טעם ודעת (דקדושה), און דערפאַר קען ער ניט צוקומען צו אהבת ה׳ איידער ער איז זיך פורש פון אהבת ותאוות עניני העולם.

דער צווייטער אופן איז די עבודה וואָס איז ניט ע״פ סדר והדרגה, די עבודה שלמעלה מטעם ודעת: אַז ניט קוקנדיק אויף זיין מעמד ומצב[39], גיט ער זיך איבער בדביקות צו אלקות וואָס דאָס קומט מצד קבלת עול, שלמעלה מטעם ודעת, און דורך דעם ווערט ער מופרש און פטור פון תאוות ותענוגי עוה״ז.

ויש לומר, אַז דאָס איז אויך דער חילוק צווישן די צוויי לימודים — דער לימוד פון כי יקח איש אשה אין פרשת קידושין און דער לימוד פון „ויצאה חינם אין כסף״, וואו עס רעדט זיך וועגן אַן אמה עבריי:

אין פ׳ קידושין — דער ענין הקידושין אין סדר העבודה ע״ד הרגיל — איז דער סדר, אַז פריער דאַרפן זיך אויפטאָן די קידושין, פרישה פון ענייני עולם, און דערנאָך כסף — אהבה ויחוד מיט אלקות.

משא״כ אינעם ענין הקידושין אין פ׳ אמה עבריי — עבודת עבד, וואָס בכללות איז דאָס די עבודה פון קבלת עול (למעלה מטעם ודעת) — אין די קידושין קען מען צוקומען צו דער נתינה ומסירה צו אלקות נאָך איידער מען האָלט ביי פרישות פון ענייני העולם: ביז אַז מצד דעם גודל המסירה ונתינה לאלקות שלמעלה מטעם ודעת, ווערט ער דערנאָך במילא פרוש פון ענייני העולם.

ז. ועוד י״ל (ובעומק יותר), אַז דער ענין הנ״ל האָט אַ שייכות צו אמה עבריי דוקא —

די צוויי אופני עבודה הנ״ל זיינען (אויך) בהתאם צו די חילוקי דרגות אין דעם מצב פון דעם אידן וואָס טוט די עבודה: אויב זיין מצב איז אַזאַ אַז די פרישות פון תאוות עוה״ז דאַרפן ביי אים באַוואַרענען כפשוטו — דאָן איז דער סדר (ע״ד הרגיל): מ׳קען ניט צוקומען צו די העכערע דרגות אין עבודה, צו יחוד ודביקות בה׳ (דורך אהבה) סיידן מ׳איז פריער מבטל דעם רע וואָס מ׳האָט אין זיך (די תאוות עוה״ז)[40]; ובמילא דאַרף פריער זיין דער ענין הקידושין (פרישות והבדלה) און דערנאָך „כסף״ (יחוד ודביקות באלקות).

בשעת אַבער מ׳איז שוין פרוש פון תאוות עוה״ז כפשוטן, און עס פאַדערט זיך פון אים אַ העכערע דרגא פון פרישות — צו פורש זיין פון „טבע מדותיו״, צו דינען דעם אויבערשטן ניט לויט די מדידות פון זיין טבע — אַזאַ פרישות ווערט אויפגעטאָן דורך דער עבודה פון „מוחין דגדלות״, די התבוננות בעמקי הלב אין אלקות, וואָס דאָס פועל׳ט אַז זיין טבע המדות זאָל נתהפך ווערן פון זייער טבע, „שיהי׳ התשוקה לאלקות בשינוי ממהות

39) להעיר מתניא שם.

40) ראה גם המשך תער״ב ח״ב ע׳ א׳מח. ובכ״מ.

תשוקתו לחמדי עוה"ז ובהתהפכות המדות"[41].

און דערפאר לערנט מען אפ דעם אופן אין קידושי כסף פון אמה עברי' דוקא, ווייל די דרגא פון אמה עברי' איז[41] — שינוי המדות ממהות למהות, אזוי ווי עבודת אמה כפשוטה: זי נעמט (פשוט'ע) תבואה און מאכט דערפון א מאכל, מטעמים.

און היות אז „כל נפש בפרט"[41] האט אין זיך אלע דרגות, איז דא די נתינת כח אויף איבערגעבן זיך אינגאנצן באהבה ודביקות לאלקות, און מצד דעם ווערט אויפגעטאן בדרך ממילא די הבדלה פון חשיקת וחמדי עוה"ז ביז אין אן אופן פון שינוי טבע המדות ממהות למהות.

און דורך דעם ווערט האשה נקנית לבעלה — יחוד ודביקות פון אידן מיטן אויבערשטן, בתכלית היחוד, ווא"ס דא"ס איז דער ענין פון נישואין[42], ווא"ס וועט זיין בקרוב ממש (דורך דער עבודה פון אירוסין[42] אין זמן הגלות), בביאת משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ תצא, י"ג אלול*, תשי"ד)

---

41) סהמ"צ להצ"צ מצות יעוד או פדיון אמה העברי' (סד, א). וראה גם ע"ד העבודה דאמה עברי' — תו"ח שמות ד"ה וכי ימכור (עא, ב ואילך). ד"ח שער התפלה פס"ו ואילך. אוה"ת משפטים ע' א'קכז ואילך.

42) שמו"ר ספט"ו.

*) יום נישואי כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע (עש"ק תצא בשנת תרנ"ז). ולהעיר שנשואי כ"ק אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הי' במוצש"ק תצא י"א אלול תרל"ה.